

KUNGL. VITTERHETS
HISTORIE OCH
ANTI KVITETS AKADEMIEN

ÅRSBOK 2018

STOCKHOLM 2018

STAFFAN HELMFRID

STAFFAN HELMFRID avled den 15 december 2017, två dagar efter nittioårsdagen. Han var bördig från Stockholm och son till Greta och Hartwig Helmfrid. Paret fick sex söner varav fem nådde vuxen ålder.

Första gången jag träffade Staffan var i Akademien svenska bottenmoränens vänner som firade jubileum 1962. Det gamla svenska namnet för bottenmorän är pinnmo, en under inlandsisen hårt sammanpressad jordart. Man märkte redan under den nämnda festen att han var en sällskapsmänniska. Staffan tyckte om akademiska fester, också i det lilla formatet bland studenter och kolleger på institutionen, även om hans fortsatta verksamhet skulle ge rika tillfällen till akademisk festivitas i det stora formatet, hemma i Sverige och utomlands. Legendariska är eftersitsarna i källaren till gamla observatoriet i Stockholm, där geograferna hade sina gask-lokaler. Numera är det av säkerhetsskäl helt förbjudet att vistas i dessa anrika utrymmen.

Andra gången vi träffades var i samband med en halvbetygskurs i kulturlandskapsanalys som Staffan höll våren 1963. Han var då nydisputerad och full av entusiasm för sitt ämne. Staffan bjöd på en tuff kurs med inspirerande föreläsningar och många nya faktainslag. Dessa följdes av en sedermera klassisk exkursion till Staffans undersökningsområde

i Östergötland Västanstång (alltså landskapets centrala del väster om Stångån). Färden gick också till Västergötland och Skaratrakten, där institutionen karterade odlingsspår från förhistorisk tid, vilket var ett nytt, oupptäckt forskningsfält i vårt land på den tiden. Arkeologerna fick fara till Danmark för att studera dessa fenomen. I Sverige finns emellertid en stor rikedom av sådana förhistoriska lämningar – vid den tiden alltså ännu oupptäckta.

Kontakterna i Tyskland

Staffan hade redan innan disputationen skaffat sig ett rykte som framstående geograf. Skälet till detta var bl.a. hans internationella engagemang som gjorde honom välkänd utomlands. Staffan vistades tidvis i Tyskland från början av 50-talet, deltog i exkursioner och skaffade sig vänner för livet. Därutöver träffade han sin blivande hustru Antje, som då var geografistudent. Under ett år på 1960-talet var han gästprofessor i Philipps-Universität i Marburg/Lahn. Under den följande karriären hade han fortlöpande kontakt med den akademiska utvecklingen i Tyskland och informerade i svenska medier om tyska förhållanden och vad som pågick i den Tyska Förbundsrepubliken av såväl vetenskapligt som mera allmänt intresse. I tidskriften *Ymer* skrev han 1993 om Tysklands återförening under titeln ”Förbundsrepubliken Tysklands fem nya stater”.

Avhandlingsarbete och europeiskt samarbete

Som avhandlingsämne valde Staffan att skriva om det äldre kulturlandskapet i Östergötland ”Västanstång”, som inkluderade det historiskt rika landskapet runt Vadstena. Inför valet av undersökningsområde kontaktade han dåvarande professorn i kulturgeografi i Lund, David Hannerberg, för att försäkra sig om att han inte klampade in i någon annans undersökningsområde. Hannerberg svarade på följande sätt:

Lund den 14 oktober 1952

Med anledning av Ert brev i dag får jag meddela att ingen för tillfället arbetar med uppgifter ur Östergötlands äldre kulturgeografi. Möjligen med undantag för mig själv – i den mån jag någon gång får tid med forskning. Men mina undersökningar avse mycket speciella förhållanden, särskilt måttsystemen och den äldre jordmätningen för att på det sättet om möjligt få den konkreta bakgrunden till bl. a. de äldre byamålen. I det avseendet använder jag rätt mycket östgötamaterial tillsammans med mycket annat. Någon systematisk kulturgeografisk analys av någon viss del av Östergötland är det alltså inte fråga om. Jag önskar er således lycka till med ett så förnämligt undersökningsområde.

Denna händelse inträffade således i tiden strax efter kriget och Staffans tyska kontakter kunde utnyttjas i det spirande internationella utbytet mellan historiska geografer i Europa där tyska historisk-geografer var ledande. År 1957 anordnades en historisk-geografisk konferens i Nancy på initiativ av fransmannen Xavier De Planol. Staffan, som hade breda språkkunskaper, spelade uppenbarligen en viktig roll under konferensen. Han fick nämligen till uppgift att arrangera den historisk-geografiska sessionen under den geografiska världskongressen i Norden 1960. Sessionen förlades till Vadstenatrakten där Staffan, som tidigare nämnts, hade sitt undersökningsområde för det kommande avhandlingsarbetet. Avhandlingen hade undertiteln ”Studien über die ältere Agrarlandschaft und ihre Genese (Geografiska Annaler vol. XLIV, 1962:1–2)”. Staffans eget bidrag till konferensen behandlade emellertid ett annat tema, nämligen ”The Storskifte, Enskifte and Laga skifte in Sweden – General features”, som finns publicerat i symposievolymen *The Morphogenesis of the Agrarian Cultural Landscape. Papers of the Vadstena Symposium at the XIXth International Geographical Congress 1960* (Geografiska Annaler, vol. XLIII, 1961:1–2).

Sessionen i Vadstena följdes som nämnts av en exkursion i Staffans undersökningsområde med en avstickare till Skaratrakten i Västergötland. Resan och hela symposiet blev en succé. Man beslöt nämligen efter

symposiet att permanenta denna agrarhistoriska konferens som senare har anordnats med intervaller om 2–3 år under titeln ”The Permanent European Conference for the Study of the Rural Landscape”. Detta långa namn kom sedermera att förkortas till PECSRL.

Staffans avhandling är banbrytande i så måtto att de historisk-geografiska avhandlingarna i vårt land, vilka under lång tid behandlat temat ”näringsliv och bygd” baserade bl.a. på 1600-talets rika källmaterial, nu kompletterades med morfogenetiska analyser av bebyggelse och odling över lång tid. Också Helmfrids avhandling baseras framför allt på det rika, storskaliga kartografiska källmaterial som Sverige äger från och med denna tid. Hans detaljanalys av utvecklingen i de stora byarna Viby och Väversunda är enastående och hans kartanalyser har inspirerat till fortsatta och fördjupade historisk-geografiska insatser. Det skall tilläggas att utöver kartorna spelade det kamerala källmaterialet, de äldre lagtexterna, ortnamnen och de naturgeografiska förhållandena stor roll i Helmfrids analyser.

Akademiska uppdrag och rektorsperioden

Tiden efter disputationen kom strax att fyllas av många administrativa uppgifter, men den vetenskapliga publiceringen upphörde därför inte. Perioden 1970–1988 upptar publiceringslistan inte mindre än ett 60-tal titlar. Under samma tid tjänstgjorde Helmfrid som prodekan vid Stockholms universitet 1970–1971, dekan 1971–1974, ordförande i utbildningsnämnden 1970–1973, prorektor för Stockholms universitet 1974–1978 samt slutligen rektor för samma universitet tiden 1978–1988.

Uppdraget som rektor för Stockholms universitet blev på många sätt arbetsamt. Att leda den samhällsvetenskapliga fakulteten var till en början inget lättköpt pastorat i sviterna efter vansinnesutbrotten på 1960-talet. Men även 1980-talet var alltfört en turbulent tid i universitetsvärlden med nya grupper studenter och stark expansion men också med nya utmaningar och medföljande påfrestningar för den högre utbildningen och forskningen. Under denna delvis rätt svåra tid uppträdde Staffan

som en omutlig, rättvis, klok och entusiasmerande ledare, utrustad med en stor, men alls icke tyngande, auktoritet och den humor som framkallar det goda och värmande skrattet. Trots den stora arbetsbördan under rektorsuppdraget påtog han sig med stor energi och gott humör externa uppdrag och genomförde dem klarsynt och klokt.

Man kunde beundra hans förmåga att sätta sig in i de mest skiftande problem som en universitetsrektor kan ställas inför och att finna lösningar på sådana som hunnit missbildas till svåra konflikter. Det kan tilläggas att Staffan har byggt ut universitetets internationella kontakter högst avsevärt under sitt rektorat.

Ledamot av akademier och lärda sällskap

Staffan Helmfrid var därutöver ledamot, eller hedersledamot, av inte mindre än 18 akademier eller lärda sällskap, varav följande kan nämnas: Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien 1978, dess sekreterare 1993–1998, Kungl. Vetenskapsakademien 1981, dess vice preses 1988–1991, Kungl. Humanistiska vetenskapssamfundet i Lund 1986, Kungl. Patriotiska sällskapet 1987 (han fick dess Gösta Berg-medalj 2010), Sällskapet de 17 år 1987, Academia Europaea i London 1993, Kungl. Skytteanska Samfundet 1995, Honorary Corresponding Member, Royal Geographic Society 1995.

Ett stort utrymme i Staffans hjärta hade Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi. Han lade ner mycket arbete som ordförande och vice ordförande för denna organisation under åren 1965–1990. Därutöver, och kanske framför allt, var han redaktör för Sällskapets tidskrift *Ymer* (1956–1964) och dess internationella motsvarighet *Geografiska Annaler, Series B, Human Geography* 1965–1978. När det gäller insatser för geografiämnet kan också nämnas hans intresse för Svenska nationalkommittén för geografi under flera år på 1960- och 80-talen.

Helmfrid fick ett drygt tiotal medaljer och utmärkelser, bl.a. Kunga-medaljen i 12:e storleken i serafimerordens band 1988. Han var därutöver en av de sista svenskar som erhöll Nordstjärneorden 1973. En geografisk

utmärkelse i form av Johan August Wahlbergs medalj i silver fick han 1997, bl.a. som erkänsla för sitt långa redaktörskap för tidskrifterna *Geografiska Annaler* och *Ymer*. År 1988 erhöll han Grosses Kreuz mit Stern, Verdienstorden der Bundesrepublik Deutschland.

*Övriga uppdrag med akademisk eller kulturell anknytning
– ett urval*

Staffan var under sin aktiva tid ledamot av åtskilliga styrelser och nämnder med vetenskapliga eller kulturella uppgifter, till exempel:

Expert i 1963 års forskningsberedning 1963–1967, Ledamot i rådgivande arbetsgruppen för fysisk riksplanering i Bostadsdepartementet 1975–1976, Ordförande i nämnden för Bergianska Botaniska Trädgården 1978–1988, Ledamot av Stiftelsen Skansen 1980–1994. Vidare deltog han i produktionen av Sveriges Nationalatlas 1987–1995. Staffan var vice ordförande för organisationskommittén för Gotlands högskola 1997–1998, Ledamot av HSFR 1988–1992 och Ordförande i Riksbankens Jubileumsfond 1980–1986, ledamot av Fulbright-kommissionen 1980–1986, Ordförande i stiftelsen Lars Hiertas minne 1983–1994. Vidare framgångsrik ordförande i ICSU:s Standing Committee on the Free Circulation of Scientists 1991–1996, Expert i CCFU – Europarådets Standing Committee on University Problems 1983–1988 samt 1992, Ordförande i KVHAA:s och KVA:s kommitté för mänskliga rättigheter 1995–1999, Ordförande i HSFR:s internationella expertgrupp för utvärdering av kulturgeografisk forskning i Sverige 1996–1998.

En uppgift som låg honom särskilt varmt om hjärtat var ordförandeskapet i Stiftelsen Observatoriekullen i Stockholm under många år. Ambitionen var att skapa ett museum med anknytning till observatoriets tidigare funktioner. Detta engagemang hänför sig i tiden till åren 1985–1999. Han beskrev också "Observatoriets geografiska period 1934–85" i observatoriets skriftserie nr 5, 2003. Därutöver kan nämnas att han tjänstgjorde vid det svenska hovet som kabinettskammarherre 1987–1997 samt ledamot av H.M. Konungens råd för mark- och byggnadsfrågor 1991–2002.

Han var sekreterare i Konung Gustav VI Adolfs fond för svensk kultur 1992–2002. Utöver alla dessa uppdrag hade han under åren ett hundratal åtaganden, som kom att beröra många olika verksamhetsfält, också långt utöver universitetsvärlden. I yngre år var han också fackligt engagerad. Han var kapten i Upplands regementes reserv.

Publiceringen – en översikt

Antalet titlar i Staffans bibliografi uppgår till ca 270. Flera av bidragen är inte så omfattande men det finns också många verkligt genomarbetade och bestående bidrag. Inget kan dock mäta sig med doktorsavhandlingen från 1962 – den var epokgörande. Det går av naturliga skäl inte i det aktuella sammanhanget att redovisa hela den vetenskapliga produktionen. Här nämner jag några exempel på olika områden som Staffans penna behandlat.

Kulturlandskapsforskning och modern jordbruksutveckling i Sverige

Hans bidrag till kulturlandskapsforskningen har redan inledningsvis behandlats. Speciellt bör avhandlingen om Östergötland Västanstång framhållas. En annan avgörande insats var, som också tidigare nämnts, hans medverkan i inrättandet av den europeiska permanenta kulturlandskapskonferensen (PECSRL) 1960.

Ett lite mera otillgängligt, opublicerat arbete, där Staffans omfattande kunskaper om europeiska kulturlandskap avslöjas, är kompendiet ”Europeiska agrarlandskap. En forskningsöversikt”. Alltså ett opublicerat arbete från Kulturgeografiska institutionen i Stockholm. Ett arbete som är utan motstycke i vårt land. Kompendiet har utkommit i flera ”utgåvor” med början 1963. Kravet på aktualitet gjorde att kompendiet aldrig trycktes.

Ett annat återkommande tema i Staffans forskning berör det svenska jordbrukets moderna ekonomi och utveckling. Temat ligger inte så långt ifrån kulturlandskapsforskningen. Han analyserade jordbrukets strukturuomvandling och inte minst de dramatiska förändringar som känne-

tecknade efterkrigstidens jordbruksutveckling. Sverige gick från politiska beslut om självförsörjning till importberoende, en process som ännu pågår, ja, man anar till och med en ökad intensitet i denna utveckling. Här nedan ges några exempel på titlar som behandlar det svenska jordbrukets moderna utveckling. Under Staffans aktiva forskningstid blev jordbrukets mekanisering högst påtaglig. En uppsats som behandlade just denna förändring publicerades i *Svensk Geografisk Årsbok*, vol. 42, 1966. Samma tema berördes på tyska i *Die Wandlung der Agrarstruktur in Schweden 1944-66 in regionaler Sicht* (Geografiska Annaler, vol. 50, Series B, 1968:1). Det än i dag aktuella temat om interregional migration som en följd av jordbrukets strukturomvandling uppmärksammades, när det specifikt gäller förhållandena under 1960-talet, genom artikeln ”Den interregionala migrationen i Sverige vid 1960-talets början”, *Ymer* 1963:1-2.

Stockholm, historia och modern utveckling

Staffan Helmfrid hade också ett stort intresse för Stockholm, dess historia och nutida utveckling. Detta historiska intresse för Stockholms stad medförde bland annat att han valdes till ordförande i Samfundet S:t Erik, ett uppdrag som han fullgjorde under flera år. Han uppmärksammade också stadens växande moderna betydelse som internationell industristad genom en artikel i STF:s årsskrift 1973 under titeln ”Sveriges största industristad”.

Under sin tid som ordförande i Samfundet S:t Erik medverkade han till Samfundets yttranden i flera stora stadsbyggnadsfrågor till exempel utredningarna som skulle leda fram till Nationalstadsparkens inrättande och diskussionen kring tredje spåret över Riddarholmen.

Han skrev en längre uppsats i Samfundets årsbok 1991/92 ”Stockholm metropol i Europas glesbygd” där han bland annat ställde frågan ”Måste Stockholm antingen förgås i trafikinfarkt eller offra sin natur och bebyggelse?” Staffan var också aktiv i Samfundets avgörande arbete för att rädda delar av Gamla stan från rivning genom att visa att renovering

av de gamla husen var möjlig. Hans engagemang bidrog till att Samfundet sedermera fick en plats i Stadsholmens styrelse. Stadsholmen är ett fastighetsbolag med det unika uppdraget att äga, rusta och förvalta hus med stora antikvariska värden i Stockholm. I detta sammanhang medverkade han också till att ett kulturhusråd inrättades med representation av Samfundet samt till att en stipendiefond för god byggnadsvård inrättades. Fastigheterna i det berömda kvarteret Cepheus räddades och såldes under Staffans tid. Pengarna har kunnat utnyttjas på varjehanda sätt, bland annat till uppbyggnaden av det blivande medeltidsmuseet i Stockholm. Bidrag kunde även utgå till förverkligandet av det unika observatoriemuseet i Stockholm som öppnades 1991 och som sagt var något av Staffans ögonsten. Vetenskapsakademien återtog ägandeskapet 1995. Tyvärr fick han uppleva att det sattes i malpåse 2014 på grund av ekonomiska skäl. En sak som därför skulle ha glatt honom mycket i dag är att Stockholms stad övertog ägandet av det gamla observatoriet den 22 februari 2018 med syftet att återuppväcka den astronomiska kopplingen till denna unika och märkvärdiga byggnad.

Sveriges nationalatlas

En viktig insats, som dessutom fick ett omfattande statligt stöd, var tillkomsten av *Sveriges nationalatlas* under 1980- och 90-talen. Entusiasmen för projektet var stor och de geografiska forskarna arbetade i symbios med Statens Lantmäteriverk, som ännu under 1980-talet leddes av lantmäteriutbildat folk med stort och avgörande intresse för projektet. I egenskap av vetenskaplig huvudredaktör informerade Staffan fortlöpande genom ett flertal artiklar hur projektet utvecklades under perioden 1980–2006; som ett exempel kan nämnas ”Sverige i 17 atlasband. Reflexioner till en bildsvit vid överlämnandet av Sveriges Nationalatlas till Sveriges riksdag den 29 november 1996”, publicerad i *Geografiska Notiser*. Utöver rollen som vetenskapligt ansvarig för hela projektet stod han som författare till ett par av atlasverkets volymer. Under arbetet med *Sveriges Nationalatlas* intresserade han sig för parallella projekt i

andra länder, t.ex. *Atlas Bundesrepublik Deutschland* – ett pilotprojekt vid Institut für Länderkunde i Leipzig 1998.

Geografin i skola och samhälle

Staffan hade under hela sin aktiva tid ett intresse för skolgeografin. Han fick uppleva hur ämnet delades på 1960-talet där naturgeografin placerades inom ämnet naturkunskap och kulturgeografin inom samhällskunskapen. Geografiämnets integrerande karaktär gick därmed förlorad strax innan miljöfrågorna pockade på uppmärksamhet just med krav på ämnesintegration. Helmfrid upphörde aldrig att argumentera för behovet av goda geografikunskaper. Till Dagens Nyheter skrev han en inlägg och förklarade ämnets möjligheter på följande sätt: ”Geografi bör komma alla till del i den nya gymnasieskolan. Geografin har kraftfulla pedagogiska hjälpmedel i modern operativ datahantering, liksom en tradition som pionjärämne inom audiovisuell undervisning”. Han pekade ofta på ämnets goda position när det gäller automatisk databehandling och geografisk lägeshantering samt ämnets kartografiska betydelse. År 1992 kom ett inlägg om dessa frågor i *Kartbladet* 1992:2.

Men Staffan deltog också i mera handfasta sammanhang när det gäller geografiutbildning. I samarbete med Universitets- och Högskoleämbetet utformade han kursprogram för blivande geografilärare med syfte att internationalisera utbildningen. Han låg sålunda bakom ett fältarbetsprogram i Afrika som riktade sig mot just lärarstudenterna i geografi för att därigenom vidga deras kunskaper om främmande miljöer på ett praktiskt och handfast sätt. Vidare medverkade han i ett utbytesprogram för universitetslärare i Sverige, vilka erbjöds en längre vistelse på universitet i andra världsdelar. Under ett senare skede bjöds kollegerna där till Sverige för motsvarande erfarenhetsutbyte. Själv deltog jag i en sådan kurs under fem veckor i Indonesien.

Han kunde också presentera lite mera populärvetenskapliga artiklar, till exempel om Stockholms stad samt inom ramen för den av honom omhuldade hembygdsrörelsen i hemorten Vallentuna. En liten bok om

Stockholm som jag personligen fäst mig vid är *Kunskapens kvarter. Husen runt Observatorielunden*, Stockholm 2000, en intressant beskrivning av Stockholms gamla "Quartier latin".

Några bidrag i Staffans senare publicering

Mot slutet av Staffans aktiva tid blev hans publicering helt naturligt mera sparsam och knöt ofta an till hembygdens historia. Ett par undantag från denna iakttagelse kan nämnas. Jag tänker här i första hand på boken om *Ankarströms Lindö. Ett Vallentunagods och dess ägare på 1700-talet*, Vallentuna kulturnämnds skriftserie, nr 24, som omfattar hela 200 sidor.

Ett intressant bidrag är också tillbakablickens på PECSRL: *The Permanent European Conference for the Study of the Rural Landscape (PECSRL). A Retrospect 2004: European Rural Landscapes, Persistence and Change in a Globalising Environment*, Kluwer Academic Publishers. Att läsa denna text är som att återvända till 1960-talet och Staffans föreläsningar vid Stockholms universitet i ämnet kulturlandskapsanalys. Här återkommer dåtidens internationella utblickar och problembeskrivningar, nomenklatur och framstående forskarnamn – åtminstone när det gäller det inledande tidsutsnittet för denna tillbakablick. Därefter följer en intressant beskrivning av hur PECSRL utvecklades i relation till de förändringar som samhällsvetenskapen och därmed också kulturlandskapsanalysen genomgått efter 1980 när det gäller ämnesval och teoretiska angreppssätt. Den äldre kulturlandskapsanalysen från 1960- och 1970-talen hade efterföljts av ett positivistiskt synsätt med starka kvantitativa inslag. Denna utveckling övergick i en postmodern period där bl.a. begrepp som "meaning and intentionality, search for symbolic significance, the social meaning of landscapes, place synthesis" bland andra begrepp och idéer blev tongivande. Konflikten mellan de olika teoretiska synsätten kom i öppen dager under konferensen i Stockholm 1988; just den konferensrapporten tillägnades Staffan på hans 60-årsdag.

Jag tror inte att Staffan riktigt förlikade sig med ämnesrådets utveckling från den äldre, morfogenetiskt inriktade forskningstraditionen,

jfr landsformernas uppkomst och utveckling, mot en mer mentalitetsbetonad idébunden forskning. Han uttryckte detta på följande sätt under ett av symposierna (2000): "What had been signaled at Lyon (1977) was completed in this meeting. Identity and meaning were the key concepts, and texts were full of terms like esthetics, ethics, values and choices, even mytho-poetic, as well as moral account of landscape. The focus had shifted from the study of the landscape in its physical appearance and contents, to the study of images and emotions in the human minds, not unlike the transition from Enlightenment to Romanticism" ... "Looking back, one realises there were more new words than new knowledge presented."

Efter pensioneringen

Efter pensioneringen bidrog Helmfrid på varjehanda sätt i olika projekt med sin expertkunskap. Bl.a. kan nämnas hans aktiva stöd för att scanna 1600-talets jordebokskartor och göra dem tillgängliga för forskningen i högupplöst format samtidigt som en databas skapades av kartornas kvalitativa och kvantitativa innehåll. Detta intresse för 1600-talets kartor inkluderade också de lite senare tillkomna kartorna från Pommern i norra Tyskland som den tiden stod under svensk överhöghet. Han redogjorde för detta fenomen i en symposieartikel i Vitterhetsakademiens konferensserie under titeln "Det svenska lantmäteriet i Pommern 1692–1710". I sammanhanget kan också nämnas "Schwedisch Pommern, Brücke oder Brückenkopf?" i *Drei Kronen und ein Greif: Schweden in Deutschland – Deutschland in Schweden*, Greifswald 1998.

*

Staffan hade en gedigen överblick över det akademiska samhället i Sverige. Han var som nämnts en stor sällskapsmänniska och deltog med samma entusiasm i små som stora sammankomster. Staffan var nästan alltid glad och snar till skratt, spirituellt och snabb i repliken. Han kunde vara skarp i diskussioner men mycket sällan otrevlig. Det saknades dock

inte krut i kritiken. Han genomsådade på ett enkelt sätt falskhet och hyckleri. Därutöver var han oftast påläst i de flesta sammanhang med relevans för universitetslivet men också för Sverige och dess utveckling. Av alla uppdrag och kontakter han hade satte han mot slutet sammankomsterna i Vitterhetsakademien främst. Sista plenum han bevistade ägde rum i november 2017. En betydande svensk geograf har gått ur tiden.

Vari låg hemligheten i att Staffan genom de aktiva åren orkade bära en till synes aldrig sinande arbetsbörda? Svaret är trefaldigt, en sträng arbetsdisciplin kopplad till intresse och nyfikenhet, hjälp av ett skarpt intellekt samt ett aldrig sviktande stöd från makan, livskamraten Antje. Ett digert arbetspass är slut. Vi får aldrig mer uppleva hans glada skratt och fasta handslag.

Ulf Sporrang